

Pochwała Niemca

WANDA EWA BRZESKA

Pochwała Niemca

BALLADA DWUGŁOSOWA

Panu Arkadiuszowi Mirkowiczowi¹

Praca, Robotnik

— Zwiń swe szkice, mistrzu budowlany,

Rzesza ceni wysiłki twe szczerze!

— Nie czas na spoczynek! Na rano

Ma być gotów baraków szereg!

— Gdzież on stanie? Gruz ledwie zwalono,

Garść popiołu z polskich kamienic!

— Już pracują więźniowie z Fordonu²!

Z Montelupich³, z Pawiaka⁴ zwiezieni!

— Dość na dzisiaj! Już zbliża się ranek!

Za swą pilność masz — tkaczu — odznaki!

¹*Mirkowicz, Arkadiusz* — prawdopodobnie chodzi o polskiego badacza literatury (1900–1983). [przypis edytorski]

²*Fordon* — dziś Zakład Karny w Bydgoszczy-Fordonie, w okresie II wojny światowej nazistowskie więzienie dla kobiet; szacuje się, że odbywało w nim kary ponad 6 tys. więźniarek (Polek i Żydówek), wiele z nich było następnie przewożonych do obozów w Auschwitz lub Ravensbrück. [przypis edytorski]

³*Montelupich* — więzienie znajdujące się w Krakowie przy ul. Montelupich 7, daw. więzienie garnizonowe Armii Austro-Węgier, dziś areszt śledczy. W czasie II wojny światowej w budynku tym mieściło się więzienie policyjne podlegające Gestapo; szacuje się, że w tym okresie osadzonych było tu ok. 50 tys. osób (w tym profesorowie Uniwersytetu Jagiellońskiego). Większość aresztowanych wywożono do obozów KL Auschwitz lub obozu pracy przymusowej Płaszów (Płaszów). [przypis edytorski]

⁴*Pawiak* — daw. więzienie w Warszawie przy ul. Dzielnej 24/26, wzniesione w l. 1830–1835 między ulicami Dzielną, Pawią i Więzienną. W okresie II wojny światowej było największym więzieniem politycznym na terytorium okupowanej Polski; jak szacuje się przez Pawiak przeszło ok. 100 tys. osób, z których część została zamordowana na miejscu, a ok. 60 tys. wywieziono do obozów. [przypis edytorski]

— Cóż mi z tego! Treblinka⁵, Majdanek⁶
Wciąż wołają o moje pasiaki⁷!

— Spocznij chwilę — kotlarzu — przy ścianie,
Jak parują twe kotły na widłach!
— Na jutro mam termin! Sto wanien
Zamówiła fabryka mydła⁸!

— Stukasz młotkiem — rymarzu — jak dzieciol!
Dość naciąłeś tych pasków ze skóry!
— Nie tak łatwo sto pejców⁹ zakręcić
I na termin dostarczyć za mury!

— Dzień dogasa — niemiecki kowalu —
Mógłbyś w kącie żelastwo to cisnąć!
— To nie jest tak proste! Na pale
Las szubienic czeka nad Wisłą!

— Pot ci spływa niby krople laku!
Już tym zamkom — ślusarzu — daj pokój!
— Nie dla mnie wywczaszy! Brak haków
Niezliczonym pawiakom naokół.

— O kant biurka — doktorze — już trącasz!
Ze zmęczenia się śłaniaasz. Tyś chory!

Lekarz

5

nazistowski obóz śmierci, oficjalna nazwa *SS-Sonderkommando Treblinka*, zwyczajowo Treblinka II (dla odróżnienia od obozu pracy przymusowej Treblinka I). Powstał jako element planu całkowitej zagłady ludności żydowskiej w lipcu 1942 r. i funkcjonował do listopada 1943 r. na terenie gminy Kosów w powiecie sokołowskim, przy linii kolejowej Siedlce-Sokołów Podlaski-Malkinia, nieopodal wsi i stacji Treblinka, od których pochodzi jego nazwa.

Do obozu naziści kierowali transporty z gett w okupowanej Polsce, w tym z getta warszawskiego, a także z innych części Europy (Żydzi austriaccy, czescy, greccy, jugosłowiańscy, niemieccy i słowaccy oraz Romowie i Sinty). Ofiary mordowano w komorach gazowych, ich liczba sięga ok. 800 tys. osób. Był to zatem największy ośrodek zagłady w Generalnym Gubernatorstwie, drugi po Auschwitz-Birkenau w okupowanej Europie.

W obozie miały miejsce różne akty oporu, a 2 sierpnia 1943 roku wybuchło powstanie, dzięki któremu około 400 więźniów zdołało uciec (blisko siedemdziesięcioro z nich przeżyło wojnę). [przypis edytorski]

6

KL Lublin, nazywany także Majdankiem lub obozem na Majdanku, to działający w l. 1941–1944 nazistowski obóz pracy dla jeńców wojennych, następnie obóz koncentracyjny, a od 1942 także obóz śmierci.

Od wiosny 1942 r. na Majdanek kierowano liczne transporty Żydów (głównie ze Słowacji, a także Protektoratu Czech i Moraw, Niemiec oraz z Lubelszczyzny). Od wiosny 1943 r. zwożono tu ludność żydowską z likwidowanych gett: warszawskiego i białostockiego. Najwięcej osób straciło życie w wyniku rozstrzeliwań oraz w komorach gazowych, które uruchomiono jesienią 1942 r. Ostatnim elementem „Akcji Reinhardt”, czyli planu ostatecznej likwidacji ludności żydowskiej z terenu Generalnej Guberni i Okręgu Białostockiego, była masowa egzekucja, która odbyła się 3 i 4 listopada 1943 r. W ciągu jednego dnia wymordowano wówczas ok. 18 tys. Żydów z Majdanka oraz innych obozów na terenie Lublina (a także 25 tys. w innych miejscowościach). Akcja ta, nosząca kryptonim „Erntefest” („Dożynki”) była największą jednostkową egzekucją przeprowadzoną w czasie drugiej wojny światowej w obozach koncentracyjnych. [przypis edytorski]

⁷*pasiaki* — charakterystyczny strój więźniów przypominający piżamę w (zwykle pionowe) pasy. Został wprowadzony do obozów koncentracyjnych już w 1938 r. Strój utrudniał ucieczkę, wyróżniając się na tle zwykłych ubrań okolicznych mieszkańców. Męski strój obozowy składał się z koszuli, kalesonów, marynarki, spodni oraz okrągłej czapki bez daszka, a kobiece z sukienki z długimi rękawami i białej chustki na głowę. Od 1940 r. pasiaki produkowane były w obozie KL Ravensbrück, a następnie także w KL Sachsenhausen. [przypis edytorski]

8

żadne badania nie potwierdziły istnienia fabryk produkujących mydło z ludzkiego tłuszczu w czasie II wojny światowej, mit ten był jednak rozpowszechniony już w czasie wojny.

Informacja o tym, że naziści produkują takie mydło, pojawiła się też w *Medalionach* Zofii Nałkowskiej. W 2006 r. śledztwo Instytutu Pamięci Narodowej potwierdziło, że we wspomnianym w *Medalionach* gdańskim instytucie anatomicznym przygotowywano w trakcie II wojny światowej ze zwłok więźniów preparaty (kości, czaszki) dla studentów medycyny oraz środki czyszczące z tłuszczu. Jednak nie ma tam żadnych śladów wskazujących na masowy czy komercyjny charakter tej produkcji. [przypis edytorski]

⁹*pejcz* — naziści używali pejczy w obozach do wymierzania doraźnych lub regulaminowych kar. Kara chłosty mogła oznaczać od 10 do 50 (lub więcej) uderzeń na gołe ciało. [przypis edytorski]

- Ach, na cyklon¹⁰ już od miesiąca
Krematoriów czekają komory¹¹!
- Psy niemieckie! Ty, Rolfie! Gdzie lecisz?!¹²
Czas już wracać z panami do domu!
Jak to? Setkę żydowskich dzieci
Trzeba w pyskach odnieść do komór!
- Dokąd biegniesz, niemiecki feldfeblu¹³?
Zapał w oczach młodzieńczy ci płonie!
— Obejmuję dziś funkcję zaszczytną
W egzekucyjnym plutonie!
- Dokąd śpieszysz, dzielny robotniku?
Dokąd wieszysz tysiące łopat?
— Na przyjęcie grobów masowych
Trzeba całą Polskę przekopać!
- Kim jesteście, chłopcy z pochodniami,
Od żagwi płonących różowi?
— My świat z czterech stron podpalimy,
Aby radość sprawić Wodzowi¹⁴!
- Pies, Zagłada, Żyd
- Żołnierz
- Praca, Robotnik, Grób
- Władza, Polityka

10

uśmiercanie gazem (zwykle preparatami cyjanowodoru, np. cyklonem B) było jednym ze sposobów masowego mordowania przez nazistów w czasie drugiej wojny światowej.

Początkowo nazisci wykorzystywali trujące właściwości spalin samochodowych, uśmiercając nimi w ramach Akcji T4 niemieckie dzieci z widocznymi wadami rozwojowymi, przebywające w instytucjach opiekuńczych, następnie dorosłe osoby z niepełnosprawnością intelektualną lub chore psychicznie (szacuje się, że w sumie w ten sposób zamordowali ok. 300 tys. osób, początkowo obywateli Niemiec i Austrii, z czasem także Polscy z terenów okupowanych przez III Rzeszę). Od 1942 r., kiedy Akcja T4 została zakończona, zaangażowany w nią personel i sprzęt skierowano do obozów koncentracyjnych i obozów zagłady. Trujących gazów używano w ciężarówkach (po raz pierwszy do zamordowania ludzi ze względu na ich narodowość w lutym 1942 r.; było to ok. 4 tys. osób narodowości romskiej i ok. 4 tys. żydowskiej), następnie w pomieszczeniach istniejących już budynków (np. w piwnicach zamków), a z czasem w specjalnie wybudowanych pomieszczeniach, które miały udawać łaźnie. [przypis edytorski]

¹¹komora — tu: komora gazowa; urządzenie do uśmiercania ludzi trującym gazem. [przypis edytorski]

¹²Psy niemieckie... *Gdzie lecisz?!* — psy niemieckie znane były w obozach z goriwej służby. „Rolf” i „Mensch” zasłużyli się w Oświęcimiu. [przypis redakcyjny]

¹³feldfebel — niemiecki podoficerski stopień wojskowy, odpowiednik polskiego sierżanta, w formacjach Waffen SS Oberscharführer. [przypis edytorski]

¹⁴Führer (niem. wódz) — tytuł używany przez Adolfa Hitlera, przywódcę nazistowskich Niemiec po przejściu władzy. [przypis edytorski]

Wszystkie zasoby Wolnych Lektur możesz swobodnie wykorzystywać, publikować i rozpowszechniać pod warunkiem zachowania warunków licencji i zgodnie z *Zasadami wykorzystania Wolnych Lektur*.

Ten utwór jest w domenie publicznej.

Wszystkie materiały dodatkowe (przypisy, motywy literackie) są udostępnione na *Licencji Wolnej Sztuki 1.3*. Fundacja Wolne Lektury zastrzega sobie prawa do wydania krytycznego zgodnie z art. Art.99(2) Ustawy o prawach autorskich i prawach pokrewnych. Wykorzystując zasoby z Wolnych Lektur, należy pamiętać o zapisach licencji oraz zasadach, które spisaliśmy w *Zasadach wykorzystania Wolnych Lektur*. Zapoznaj się z nimi, zanim udostępnisz dalej nasze książki.

E-book można pobrać ze strony: <https://wolnelektury.pl/katalog/lektura/brzeska-pochwala-niemca/>

Tekst opracowany na podstawie: Wanda Ewa Brzeska, *Garść ziemi*, Spółdzielnia Wydawnicza "Walbrzych", 1947.

Wydawca: Fundacja Wolne Lektury

Publikacja zrealizowana w ramach projektu Wolne Lektury (<http://wolnelektury.pl>). Dofinansowano ze środków Ministra Kultury, Dziedzictwa Narodowego pochodzących z Funduszu Promocji Kultury – państwowego funduszu celowego. Reprodukacja cyfrowa wykonana przez fundację Wolne Lektury z egzemplarza pochodzącego ze zbiorów Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie.

Opracowanie redakcyjne i przypisy: Maria Świetlik, Paulina Choromańska.

Wesprzyj Wolne Lektury!

Wolne Lektury to projekt fundacji Wolne Lektury – organizacji pożytku publicznego działającej na rzecz wolności korzystania z dóbr kultury.

Co roku do domeny publicznej przechodzi twórczość kolejnych autorów. Dzięki Twojemu wsparciu będziemy je mogli udostępnić wszystkim bezpłatnie.

Jak możesz pomóc?

Przekaż 1,5% podatku na rozwój Wolnych Lektur: Fundacja Wolne Lektury, KRS 0000070056.

Wspieraj Wolne Lektury i pomóż nam rozwijać bibliotekę.

Przekaż darowiznę na konto: *szczegóły na stronie Fundacji*.